

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
ФАКУЛЬТЕТ ЦИВІЛЬНОЇ ТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ЮСТИЦІЇ
КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

**ОДЕСЬКІ ГРУДНЕВІ ЦИВІЛІСТИЧНІ ЧИТАНЯ:
ПРИВАТНЕ ПРАВО, ЯК КОНЦЕПТ
В УМОВАХ ВІЙНИ:
ЛЮДСЬКИЙ ВИМІР**

МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської наукової конференції

*Одеса,
12 грудня 2024 року*

Одеса
Фенікс
2024

За загальною редакцією

доктора юридичних наук, професора *Є. Харитонов*,
докторки юридичних наук, професорки *І. Давидової*

Упорядники-укладачі:

Давидова Ірина – д.ю.н., професорка кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія», професорка;

Ткаченко Катерина – лаборантка кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія».

Члени оргкомітету Всеукраїнської наукової конференції:

Андронов Ігор – д.ю.н., професор кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу НУ «Одеська юридична академія», професор;

Подцерковний Олег – д.ю.н., зав. кафедри господарського права та процесу НУ «Одеська юридична академія», професор;

Харитонов Олена – д.ю.н., зав. кафедри права інтелектуальної власності та патентної юстиції НУ «Одеська юридична академія», професорка;

Харитонов Тетяна – д.ю.н., зав. кафедри аграрного, земельного та екологічного права НУ «Одеська юридична академія», професорка;

Мінченко Райса – д.ю.н., професорка кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», професорка;

Бабич Ірина – к.ю.н., доцентка кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», доцентка;

Берназ-Лукавецька Олена – к.ю.н., доцентка кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», доцентка;

Матійко Микола – к.ю.н., доцент кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», доцент;

Орзіх Юрій – к.ю.н., доцент кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», доцент;

Шамота Олександр – асистент кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія»;

Ткаченко Катерина – лаборантка кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія».

Одеські грудневі цивілістичні читання: приватне право, як концепт в умовах війни: людський вимір : матеріали Всеукр. наук. конф. (Одеса, 12 груд. 2024 р.) [Електронне видання] / за заг. ред.: д.ю.н., проф. Є. Харитонов, д.ю.н., проф. І. Давидової ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2025. – 318 с. – Режим доступу:

ISBN 978-617-8430-40-5

Збірник містить матеріали доповідей з теоретичних, історичних і методологічних проблем цивільного права та процесу, господарського права і процесу, аграрного, земельного, екологічного та природоресурсового права та інших галузей приватного права, які були оприлюднені на Всеукраїнській науковій конференції 12 грудня 2024 р. в Національному університеті «Одеська юридична академія».

Збірник спрямований на ознайомлення юридичної громадськості з дослідженням науковців у сфері цивілістики і може бути корисний як у навчальному процесі, так і в науковій діяльності.

УДК 347.1 : 341.9“364” (477)

Матеріали видано за авторською редакцією.

Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники Всеукраїнської наукової конференції, їхні наукові керівники, рецензенти та структурні підрозділи вищих навчальних закладів і установ, які рекомендували ці матеріали до друку.

Кокошко Олег Болеславович, ЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОЇ ДОКТРИНИ СТАРОДАВНЬОГО РИМУ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ КОНЦЕПЦІЇ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ІЗ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ТВАРИНОЮ	103
Кочіаішвілі Альберт Давидович, НЕПЕРЕДБАЧУВАНІ ОБСТАВИНИ В ДОГОВІРНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ	107
Перейман В'ячеслав Юрійович ВІДЧУЖЕННЯ МАЙНОВИХ ПРАВ НА НЕРУХОМОЕ МАЙНО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	110
Попов Євген Олександрович, ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ОБСЯГУ ТА ОЗНАК ЦИВІЛЬНОЇ ДІЄЗДАТНОСТІ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ	113
Романовський Денис Сергійович, РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА ЕВАКУАЦІЮ ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ ..	117
Рябченко Вікторія Олександрівна, ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВІЙНИ: ПРАВО НА ЖИТТЯ ТА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я, ПРАВО НА ОСВІТУ	119
Сауляк Руслан Володимирович, ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН В СФЕРІ ІНДИВІДУАЛЬНОГО БУДІВНИЦТВА	122
Стрілець Михайло Ігорович, ДО ПИТАННЯ ПРО ПОНЯТТЯ «ФРИЛАНСУ» У ВІТЧИЗНЯНОМУ ПРАВОВОМУ ПОЛІ	125
Халдай Ілля Віталійович, ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ТА ГОСПОДАРСЬКИМ КОДЕКСАМИ УКРАЇНИ	128
Шайхет Олена Петрівна, ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ ДИТИНИ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ	132

НА ПОЧАТКУ НАУКОВОГО ШЛЯХУ

ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Берназ Вікторія Петрівна ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОДІЛУ СПІЛЬНОГО МАЙНА МІЖ ГРОМАДЯНАМИ УКРАЇНИ ТА ІНОЗЕМЦЯМИ: ОКРЕМІ ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ	136
---	-----

го часу. Однак, водночас він позбавляє трудових гарантій, характерних для офіційного працевлаштування, таких як оплачувані лікарняні, відпустки чи соціальний захист.

Юридичне оформлення відносин між виконавцем і замовником через цивільно-правові договори є ключовим інструментом захисту прав фрилансера. Водночас важливо пам'ятати про необхідність сплати податків і правильне ведення документації, що є обов'язковим для прозорості діяльності.

Для тих, хто займається фрилансом регулярно і має стабільні доходи, реєстрація фізичної особи-підприємця (ФОП) може стати оптимальним рішенням, забезпечуючи легальність діяльності та можливість працювати з іноземними клієнтами.

В умовах сучасного ринку праці фриланс демонструє значний потенціал, але потребує чіткішого регулювання з боку законодавства. Це дозволить забезпечити баланс між гнучкістю діяльності фрилансерів і їхнім соціальним захистом, сприяючи сталому розвитку цього сегмента економіки України.

Халдай Ілля Віталійович,

аспірант кафедри цивільного права

Національного університету «Одеська юридична академія»

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ТА ГОСПОДАРСЬКИМ КОДЕКСАМИ УКРАЇНИ

Інститут цивільної відповідальності належить до найбільш значимих у цивільному праві. Стабільність цивільних правовідносин обумовлена належним виконанням їх учасниками своїх обов'язків та реалізації прав. Девіантність поведінки фізичної особи руйнує структуру правових зв'язків учасників цивільних правовідносин, що, своєю чергою, підриває основи цивільного суспільства. Тому питанням правового регулювання цивільної відповідальності за порушення цивільно-правових зобов'язань у законодавстві України приділено значну увагу.

У ЦК України питанням цивільної відповідальності за невиконання чи неналежне виконання зобов'язань у межах кожного виду договірних та зобов'язальних відносин присвячено глава 51 [6]. Такий підхід, очевидно, відображає специфічність договірних форм, які використовуються учасниками цивільних правовідносин у повсякденній життєдіяльності. Разом з тим, питання відповідальності за правопорушення у сфері господарювання унормовані також і у ГК України [2].

Проведеним аналіз відповідних положень ГК України, у яких передбачено загальні умови відповідальності учасників господарських відносин, умови відшкодування збитків у сфері господарювання, а також застосування штрафних санкцій можна зробити висновки про те, що практично відсутні власні правові норм прямої дії так-як проведено дублювання оригінальних положень ЦК України, при цьому відбувається зустрічна деформація його інституційних засад. Такий висновок ґрунтується на тому, що ГК України за своєю природою має однакову юридичну силу з ЦК України.

Водночас частина нормативних засобів правового регулювання, передбачених у ГК України, прямо суперечать їх аналогам, які містяться у ЦК України. Прибічники господарсько-правової науки апелюють у разі до самостійності предмета і методу правового регулювання господарських правовідносин, відмінних від цивільних, і, отже, наполягають на пріоритеті господарсько-правових норм перед цивільно-правовими під час регулювання спірних правовідносин.

Можливо, у науковому плані така дискусія є прийнятною і частково навіть цікавою, але у площині прикладної юриспруденції колізії у застосуванні норм цивільного та господарського права призводять до помилок у судовій практиці, що ставить на порядок денний питання доцільності окремого правового регулювання тотожних цивільних відносин в економічній сфері.

Положеннями статті 612 ЦК України визначаються: «умови притягнення фізичної особи за невиконання чи неналежне виконання цивільно-правових зобов'язань до цивільно-правової відповідальності, до яких відноситься прострочення боржника» [7]. Аналогічна норма закріплена у ГК України у статті 220 «Прострочення боржника».

Тотожність у вмісті даних норми має винятковий характер, оскільки три з чотирьох частин статті 612 ЦК України найшли своє наступне, фактично дослівне, відображення у статті 220 ГК України. Вод-

ночас, простежується й аналогічність змісту та диспозиції статті 613 ЦК України у статті 221 ГК України.

Наведений приклад тотожності правового регулювання не має одиничного характеру. Загалом із всього переліку статей глави 51 ЦК України (статті 610–625), які регламентують правові наслідки порушення зобов'язань та питання цивільно-правової відповідальності за їх порушення, норми більшості статей практично дослівно (тобто без змін), викладені у розділі п'ятому «Відповідальність за порушення у сфері господарювання» ГК України (статті 216-229). При цьому норма стосовно строку позовної давності взагалі має бланкетний характер та містить пряме відсилання до ЦК України. Так, у статті 223 ГК України закріплено, що: «при реалізації в судовому порядку відповідальності за правопорушення у сфері господарювання застосовуються загальні та скорочені строки позовної давності, передбачені Цивільним кодексом України, якщо інші строки не встановлені цим Кодексом» [1].

Розглядаючи очевидну суперечність у природі та зміст юридичної конструкції неустойки відповідно до положень двох кодексів – ЦК України та ГК України, звертається увага на те, що за тотожності низки нормативних приписів ЦК України та ГК України багато положень ЦК України більш диференційовані, ніж відповідні норми ГК України. Зокрема, це стосується нормативно-правового регламентування неустойки.

Так, у положеннях статті 230 ГК України зазначено, що: «штрафними санкціями визнаються господарські санкції у грошовій формі (неустойка, пеня, штраф), яку учасники господарських відносин зобов'язаний сплатити у разі порушення ним правил провадження господарської діяльності, невиконання чи неналежного виконання господарських зобов'язань» [1].

Своєю чергою нормами ЦК України передбачено, що: «поняття неустойки охоплює штраф та пеню» [5]. Стаття 549 ЦК України містить визначення поняття неустойки, під яким розуміється: «грошова сума чи інше майно, яке боржник має передати кредитору у разі порушення боржником зобов'язання; у відсотках суми невиконаного чи неналежним чином виконаного зобов'язання обчислюється штраф; пеня розуміється як неустойка, яка обчислюється у відсотках від суми несвоєчасно виконаного грошового зобов'язання за кожен день прострочення виконання» [4].

Ймовірно, віднесення неустойки до виду санкцій за порушення господарських зобов'язань (поряд із штрафом і пенею) певною мірою деформує системоутворююче значення цього терміну, що притаманно цивільному праву. До цього слід додати, що норми ГК України не визначають поняття неустойки у його співвідношенні з поняттям пені та штрафу, розглядаючи їх як однопорядкові правові явища.

Таким чином, норми ГК України значно обмежують варіацію правової поведінки учасників зобов'язальних правовідносин, визначаючи, що штрафні санкції застосовуються виключно у грошовій формі, при тому, що норми ЦК України допускають стягнення неустойки у вигляді іншого майна, не обмежуючи неустойку лише грошовою формою. Зазначені факти дозволяють зробити висновок про те, що ГК України не містить власних регулятивних норм, багато у чому запозичуючи їх з положень ЦК України. Проте, на думку багатьох представників господарсько-правової науки, саме з ухваленням ГК України суттєво зміцнилися правові засади застосування заходів оперативного впливу у сфері господарювання [3, С. 145-153]. Однак необхідно визнати, що таке «зміцнення правових засад» має місце тому, що ці засади закріплені, і вже давно, у цивільному законодавстві.

Отже, інститут майнової відповідальності за невиконання або неналежне виконання зобов'язань, досить детально регламентований на загальному рівні у положеннях ЦК України, і детальніше у спеціальному законодавстві України.

Спроби самостійно врегулювати особливості відповідальності за порушення зобов'язань у сфері господарювання практично без урахування загальних положень, закріплених у ЦК України, призвели до невиправданих колізій між Цивільним та Господарським кодексами та створили дуже серйозні труднощі для формування єдиної судової практики.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Галуцько В. В. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України. Видавничий дім «Професіонал». 2021. 730 с.
2. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 року № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
3. Золотарьов О. Щодо проблеми скасування Господарського кодексу України. Проблеми та судження. *Юридичний вісник*. 2022. № 5. С. 145-153.

4. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

5. Цивільний кодекс України : наук.-практ. комент. /за ред. Є. О. Харитонова, Н. Ю. Голубевої. 6-е вид. Х. : Одіссей, 2009. 952 с.

6. Цивільний кодекс України : науково-практичний коментар / за заг. ред Є. О. Харитонова. 2023. 1424 с.

7. Цивільне право. Загальна частина : навч. посіб. За заг. ред. С. О. Сліпченка, О. Л. Зайцева. Харків : ХНУВС, 2022. 332 с.

Шайхет Олена Петрівна,

аспірантка кафедри цивільного права

Національного університету «Одеська юридична академія»

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ ДИТИНИ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Україна приєднавшись до Конвенції ООН про права дитини, визнала право кожної дитини на рівень життя, необхідний для фізичного, розумового, духовного, морального та соціального розвитку дитини [4].

Системний аналіз цивільного та сімейного законодавства, правозастосовної практики свідчить про безліч проблем, пов'язаних із місцем проживання дитини. Вони визначаються насамперед недоліками правової регламентації, відсутністю єдиного підходу до питань реалізації прав дитини, а також незастосуванням деяких положень законів у галузі прав дитини.

Для розвитку дитини потрібно створення системи правових гарантій забезпечення її прав. Ці обставини дозволяють зробити висновок про необхідність вивчення питань, пов'язаних із місцем проживання, що характеризує цивільно-правовий та сімейно-правовий стан дитини, проблем реалізації її права на обрання місця проживання та виявлення системи заходів їх вирішення.

З огляду на положення статті 29 ЦК України під місцем проживання розуміється «місце, де постійно чи тимчасово проживає фізична особа» [5]. Водночас положеннями вказаної статті також визначаєть-